

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 серпня 2024 року,
протокол №2

Ректор університету

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК
(підпис) (ініціали, прізвище)

М.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право

м. Хмельницький
2024

Розробник робочої програми:

Олена ГАЛУС– доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, кандидат юридичних наук, доцент

_____ Олена ГАЛУС

28 серпня 2024 року

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права 28 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри _____ Олександр БУХАНЕВИЧ

28 серпня 2024 року

Декана юридичного факультету

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

28 серпня 2024 року

Погоджено методичною радою університету 29 серпня 2024 року, протокол № 1.

Голова методичної ради _____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 4
2. Заплановані результати навчання	– 5
3. Програма навчальної дисципліни	– 8
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 12
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 12
4.2. Аудиторні завдання	– 13
4.3. Самостійна робота студентів	– 13
5. Методи навчання та контролю	– 13
6. Схема нарахування балів	– 14
7. Рекомендовані джерела	– 15
7.1. Основні джерела	– 15
7.2. Допоміжні джерела	– 19
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 22

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	– 08 Право
2.	Код і назва спеціальності	– 081 Право
3.	Назва спеціалізації	– не передбачена
4.	Назва дисципліни	– Муніципальне право
5.	Тип дисципліни	– обов'язкова
6.	Код дисципліни	– ОП.081.Б.10
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9.	Курс / рік навчання	– другий (денна форма), третій (заочна форма)
10.	Семестр	– третій (денна форма), четвертий-п'ятий (заочна форма)
11.	Обсяг вивчення дисципліни:	
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 3/90
	2) денна форма навчання:	
	аудиторні заняття (годин)	– 40
	% від загального обсягу	– 44
	лекційні заняття (годин)	– 20
	% від обсягу аудиторних годин	– 50
	семінарські заняття (годин)	– 20
	% від обсягу аудиторних годин	– 50
	самостійна робота (годин)	– 50
	% від загального обсягу	– 56
	3) заочна форма навчання:	
	аудиторні заняття (годин)	– 16
	% від загального обсягу	– 17,8
	лекційні заняття (годин)	– 10
	% від обсягу аудиторних годин	– 62,5
	семінарські заняття (годин)	– 6
	% від обсягу аудиторних годин	– 37,5
	самостійна робота (годин)	– 74
	% від загального обсягу	– 82,2
12.	Форма семестрового контролю	– екзамен
13.	Місце дисципліни в логічній схемі:	
	1) попередні дисципліни	– ОП.081.Б.2 Теорія держави і права; ОП.081.Б.4 Конституційне право України;
	2) супутні дисципліни	– ОП.081.Б.9 Адміністративне право;

- 3) наступні дисципліни – ОП.081.Б.17 Фінансове право;
ОП.081.Б.16 Адміністративне
процесуальне право
14. Мова вивчення дисципліни – українська.

2. Заплановані результати навчання

<p>Програмні Компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни</p>	<p>Загальні компетентності</p> <p>ЗК 1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 2.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 3.Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 11.Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, територіальної громади;усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності.</p> <p>Спеціальні, фахові компетентності спеціальності</p> <p>СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.</p> <p>СК 7. Здатність застосовувати норми та інститути конституційного права, адміністративного права і адміністративного процесуального права, цивільного права і цивільного процесуального права, кримінального і кримінального процесуального права, земельного права, фінансового права, муніципального права, господарського права, сімейного права, трудового права та права соціального забезпечення.</p> <p>СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p> <p>СК 15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.</p> <p>СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.</p> <p>СК 17. Здатність визначати особливості правового регулювання суспільних відносин за участю органів місцевого самоврядування.</p>
<p>Результати навчання</p>	<p>РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.</p> <p>РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.</p> <p>РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.</p> <p>РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.</p>

	<p>РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p> <p>РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.</p> <p>РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.</p> <p>РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях, доводити аргументовану позицію з питань діяльності органів місцевого самоврядування.</p>
--	---

<p>Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:</p>	
<p>1. Знання</p> <p><i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i></p>	
1.1)	Називати понятійно-термінологічний апарат муніципального права;
1.2)	визначати закони та нормативні акти, що регулюють місцеве самоврядування в Україні;
1.3)	описувати систему та компетенцію органів місцевого самоврядування;
1.4)	характеризувати порядок прийняття муніципально-правових актів.
<p>2. Розуміння</p> <p><i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i></p>	
2.1)	Уміти пояснювати принципи місцевого самоврядування;
2.2)	уміти пояснити специфічні терміни, що застосовуються у законодавстві про місцеве самоврядування;
2.3)	орієнтуватися у міжнародних стандартах місцевого самоврядування;
2.4)	розуміти порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
<p>3. Застосування знань</p> <p><i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i></p>	
3.1)	Знаходити необхідний нормативно – правовий акт щодо організації і діяльності органів місцевого самоврядування та правильно його застосовувати;
3.2)	складати процесуальні документи щодо захисту муніципальних прав;
3.3)	використовувати теоретичні знання з муніципального права для вирішення практичних завдань;
3.4)	могти кваліфікувати юридичну відповідальність за порушення законодавства про місцеве самоврядування;
3.5)	аргументовано доводити свою думку з питань діяльності органів місцевого самоврядування.
<p>4. Аналіз</p> <p><i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i></p>	
4.1)	Аналізувати сутність правового регулювання суспільних відносин в

сфері здійснення муніципальної влади;
4.2) здійснювати правовий аналіз державних і муніципальних рішень з питань формування та організації діяльності місцевого самоврядування;
4.3) розуміти як виникають, змінюються і припиняються суспільні відносини, що є предметом муніципального права;
4.4) логічно проаналізувати характер і тенденції розвитку законодавства про місцеве самоврядування.
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) Аргументувати поділ муніципального процесу на стадії;
5.2) аргументовано роз'яснити правовий статус суб'єктів муніципально-правових відносин.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) Оцінювати юридичну повноцінність нормативно-правової бази, що регулює місцеве самоврядування в Україні;
6.2) робити висновки щодо основних тенденцій реформи системи місцевого самоврядування;
6.3) пропонувати власні шляхи вирішення правових колізій у законодавстві про місцеве самоврядування;
6.4) розробляти можливості запозичення норм зарубіжного законодавства про місцеве самоврядування в національне законодавство.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) розробляти проекти процесуальних документів за завданою ситуаційною задачею;
7.2) сформулювати своє бачення щодо перспектив вдосконалення моделі місцевого самоврядування в Україні.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Поняття, предмет та метод муніципального права.

Система муніципального права. Муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути. Класифікація муніципально-правових норм.

Муніципально-правові відносини.

Джерела муніципального права: поняття, види та класифікація. Поняття та види муніципально-правових актів. Муніципально-правовий договір.

Поняття та види муніципального процесу.

Муніципальне право як наука. Муніципальне право як навчальна дисципліна: поняття, система.

Тема 2. Загальна характеристика місцевого самоврядування

Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні та світі.

Поняття та сутність місцевого самоврядування. Основні науково-теоретичні підходи до визначення правової категорії «місцеве самоврядування».

Правова природа сучасних теорій та характеристика основних моделей місцевого самоврядування в світовій практиці. Теорія вільної громади. Громадівська теорія. Державницька теорія. Теорія муніципального дуалізму.

Принципи місцевого самоврядування України: поняття, види, правове закріплення. Принцип субсидіарності.

Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.

Гарантії місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб.

Поняття та види відповідальності у муніципальному праві. Підстави відповідальності. Форми відповідальності у муніципальному праві.

Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 3. Система місцевого самоврядування в Україні

Система місцевого самоврядування: поняття та структура.

Система органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Представницькі органи місцевого самоврядування. Склад, порядок формування та форми роботи місцевих рад.

Обласні та районні ради: особливості формування та функції.

Сільський, селищний, міський голова: порядок обрання, роль у системі місцевого самоврядування. Правовий статус старости як суб'єкта муніципально-правових відносин.

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.

Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.

Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.

Тема 4. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування в Україні

Поняття, ознаки та види територіальних громад.

Функції та повноваження територіальних громад. Форми участі територіальних громад у місцевому самоврядуванні.

Правовий статус об'єднаної територіальної громади. Порядок створення об'єднаної територіальної громади. Структура управління об'єднаною територіальною громадою.

Статут територіальної громади як основний акт локальної нормотворчості: поняття, порядок прийняття та правові наслідки.

Тема 5. Правове регулювання основних форм участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування

Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.

Місцевий референдум як форма безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. Поняття місцевого референдуму та процедура проведення.

Поняття, види та правове регулювання місцевих виборів. Періодичність виборів. Виборчі система, що застосовуються на муніципальних виборах.

Організація і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання
Місцеві ініціативи та громадські слухання: процедурні аспекти реалізації.

Тема 6. Правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті ради, старост

Правовий статус сільських, селищних, міських голів: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.

Правовий статус голів районної, обласної, районної у місті ради: поняття, порядок обрання, функції та повноваження. Дострокове припинення повноважень голів місцевих рад: підстави та порядок проведення процедури.

Правовий статус голів міст Києва і Севастополя: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.

Правовий статус старости. Організація роботи старости.

Порядок дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови та старости.

Акти локальної нормотворчості сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної у місті ради: поняття, види, правові наслідки.

Тема 7. Правовий статус місцевих рад

Правовий статус сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.

Обласні, районні та районні у містах ради: поняття, порядок формування, функції та повноваження.

Організаційно-правові форми роботи місцевих рад.

Порядок дострокового припинення повноважень місцевої ради.

Правове регулювання нормотворчої діяльності сільських, селищних, міських, районних, обласних, районних у містах рад: поняття, види та правові наслідки.

Тема 8. Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних в місті рад

Правовий статус виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.

Система виконавчих комітетів місцевих рад: порядок формування, основні функції та повноваження, організація роботи. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.

Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади (районною та обласною державними адміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади).

Акти виконавчих органів місцевого самоврядування: поняття, види, правові наслідки.

Тема 9. Правовий статус депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування

Поняття та правова характеристика статусу депутатів місцевих рад в Україні. Характеристика депутатського мандату (вільний та імперативний депутатський мандат).

Функції та повноваження депутата місцевої ради.

Організаційно-правові форми здійснення функцій та повноважень депутатів місцевих рад. Депутатський звернення. Депутатське запитання.

Поняття та види гарантій діяльності депутатів місцевих рад.

Співвідношення статусу депутатів місцевих рад і статусу народних депутатів України.

Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування. Муніципальна служба: поняття та основні засади правового регулювання. Право на службу в органах місцевого самоврядування. Муніципальні службовці: права, обов'язки та порядок проходження служби.

Тема 10. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування в Україні

Поняття та об'єкти комунальної власності. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.

Оренда комунального майна. Фінанси місцевих органів влади структурні елементи та функції. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності.

Порядок формування та структура місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів.

Місцеві податки і збори. Фінансовий контроль у сфері місцевого самоврядування.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№	Назва теми	Кількість годин
---	------------	-----------------

те-ми		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна	9	2	2	-	-	5	9	1	-	-	-	8
2.	Загальна характеристика місцевого самоврядування	9	2	2	-	-	5	9	1	-	-	-	8
3.	Система місцевого самоврядування в Україні	9	2	2	-	-	5	9	1	-	-	-	8
4.	Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування в Україні	9	2	2	-	-	5	9	1	1	-	-	7
5.	Правове регулювання основних форм участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування	9	2	2	-	-	5	9	1	1	-	-	7
6.	Правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті ради, старост	9	2	2	-	-	5	9	1	1	-	-	7
7.	Правовий статус місцевих рад	9	2	2	-	-	5	9	1	1	-	-	7
8.	Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних в місті рад	9	2	2	-	-	5	9	1	1	-	-	7
9.	Правовий статус депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	9	2	2	-	-	5	9	1	1	-	-	7
10.	Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування в Україні	9	2	2	-	-	5	9	1	-	-	-	8
	Усього годин	90	20	20	-	-	50	90	10	6	-	-	74

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.2. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.3. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.4. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування.

Підсумковий семестровий контроль на денній та заочній формі проводиться у формі усного екзамену.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року № 254 к/96-ВР . URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. URL: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg>.
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6.07.2005 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
5. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17.03.1995 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95/95-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
7. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90/98-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15.04.2014 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
10. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

11. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23.12.1998 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14#Text>
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
14. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>
15. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
16. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
17. Про ратифікацію Європейської Хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80#Text>
18. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>
19. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text>
20. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
21. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
22. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. (із зм. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>
23. Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні : Постанова Верховної Ради України від 17 грудня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12#Text>
24. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
25. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80?find=1&text=%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB#w1_1
26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян

- Галайчука В. С., Подгорної В. В., Кислої Т. В. про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-19#Text>
27. У справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів "район" та "район у місті", і поняття "організація управління районами в містах", яке вживається в частині п'ятій статті 140 Конституції України, а також щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 92 Конституції України, пункту 41 частини першої статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (справа про адміністративно-територіальний устрій): Рішення Конституційного Суду від 13.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-01#Text>
28. У справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Конституції Автономної Республіки Крим та Закону України "Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим" (справа про Конституцію Автономної Республіки Крим): Рішення Конституційного Суду від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-03#Text>
29. У справі за конституційним поданням 61 народного депутата України про офіційне тлумачення Конституції України, Закону України "Про місцеві державні адміністрації", пункту 2 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ" (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах міста Києва): Рішення Конституційного Суду від 13.10.2005 р. (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах міста Києва). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-05#Text>
30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 140 Конституції України (справа про об'єднання територіальних громад) від 18 червня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-02#Text>
31. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) від 16.04.2009 № 7-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>
32. Батанов О.В. Муніципальне право України: підручник. Х.: Одісей, 2008. 528 с.

33. Бібліотека практичних рекомендацій з питань формування спроможних територіальних громад / Серьогін С.М., Липовська Н.А., Дрешпак В.М., Тертишна О.А.. – ДРІДУ НАДУ, 2015. – 38 с.
34. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навч. посіб. К.: Атіка, 2000. 303 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bilenchuk_Petro/Mistseve_samovriaduvannia_v_Ukraini_munitsypalne_pravo.pdf
35. Верлос Н. В. Муніципальне право : навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-професійної програми «Право». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 180 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/19870/3/0058989.pdf>
36. Георгізова І. Л. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Муніципальне право України» / І. Л. Георгізова. – Черкаси : ФОРМ-Ф. Нечитайло «Поліграфічний центр», 2016. – 74 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/591/1/%D0%B3%D0%B5%D0%BE%EF%BF%BD%2580%D0%B3%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B%D0%B5%EF%BF%BD%2582%D0%BE%D0%B4%D0%B8%EF%BF%BD%2587%D0%B5%EF%BF%BD%2581%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%EF%BF%BD%2580%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%EF%BF%BD%2586%D0%B8%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%BC%D0%BF%EF%BF%BD%2583.pdf>
37. Камардіна Ю. Муніципальна реформа в Україні та державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції: порівняльно-правове дослідження. К.: Фенікс, 2020. 300 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6186/1/kamar_munic_2020_mon.pdf
38. Любченко Н. М. Муніципальне право : підручник. Харків : Право, 2019. 512 с. URL: https://profbook.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=5127&download_id=1161&srsId=AfmBOoq_7jtRZb0NW19gmVbN5dePLHVmwPG6aB8361c5nJXfpp14b-nm
39. Муніципальне право України : навчальний посібник. Колектив авторів : д.ю.н., професор О. М. Буханевич (розділ 8, § 9.4.), д.ю.н., професор С. Г. Стеценко (розділ 1), д.ю.н., доцент І. Л. Самсін (§ 11.2., § 11.4., § 11.5.), к.ю.н., доцент А. М. Івановська (§ 2.1., § 2.2., § 2.3., § 11.3.), к.ю.н., доцент І. Л. Литвиненко (§ 2.5., § 4.8., розділ 6), к.ю.н., доцент І. П. Сторожук (§ 2.4, § 9.3., розділ 12), к.ю.н., доцент О. О. Галус (§ 2.6., § 4.1., § 4.2., § 4.3., § 4.4., § 4.5., § 4.6., § 4.7., § 10.1., § 10.2, § 10.3., § 10.5), к.ю.н. І. В. Рижук (розділ 3, розділ 5), ст. викладач А. М. Токар (§ 7.1., § 7.2., § 9.1., § 9.2., § 10.4.), ст. викладач М. З. Берцюх (§ 7.3., § 11.1.) / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора Буханевича О. М. Хмельницький :

- Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. 440 с.
40. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Муніципальне право” (ступінь “Магістр”, спеціальність 081 “Право”) / уклад.: С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова, О.Ю. Лялюк та ін. Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 66 с. URL:https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/mnp_MP_2020.pdf
 41. Настільна книга старости об’єднаної територіальної громади. Хмельницький, 2018. 234 с. URL: https://km-oblrada.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/Kniga-Starosti-A5_.pdf
 42. Погорілко В. Ф.І, Баймуратов М. О., Бальций Ю. Ю. та ін. Муніципальне Право України: Підручник /за ред. Баймуратова М. О. 2-го вид. дон. К: Правова єдність, 2009. 720 с. URL: http://megalib.com.ua/book/114_Municipalne_pravo_Yukraini.html
 43. Публічна влада в Україні : проблемні аспекти та шляхи вдосконалення : колективна монографія. // Колектив авторів : д.ю.н., доцент О. М. Буханевич (§ 1.2), к.ю.н., доцент А. М. Івановська (§ 1.4.), к.ю.н., доцент І. Л. Литвиненко (§ 2.1., § 2.3.), к.ю.н., доцент І. П. Сторожук (§ 2.4), к.ю.н., доцент О. О. Галус (§ 3.1., § 3.2.), к.ю.н. І. В. Рижук (§ 1.1., § 1.3.), ст. викладач А. М. Токар (§ 1.3., § 2.2.), ст. викладач М. З. Берцюх (§ 2.5.) / за заг. ред. доктора юридичних наук, доцента Буханевича О. М. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. 420 с.

7.2. Допоміжні джерела

44. Бабій Ю. Ю. Муніципальна влада сучасної України: конституційно-правові питання. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2023. Вип.2(102). С. 13-24. URL: <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/101/94>
45. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей Шостої щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 23 грудня 2022 р.). URL:https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1269/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96._%D0%A8%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%A9%D0%9D%D0%9F%D0%9A_%D0%9C%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0.pdf
46. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / за заг. ред. В. Ф. Погорілка. К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 512 с.

47. Батанов О.В. Муніципальне влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / відп. Ред. М.О.Баймуратов. К.: Юридична думка, 2012. 656 с.
48. Батанов О.В. Предмет муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. №5. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290524/284107>
49. Батанов О.В. Принципи муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Український часопис конституційного права*. 2024. №2. С. 3-23. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2024-2/pdfs/1-oleksandr-batanov-pryntsyru-munitsypalnoho-prava-yak-haluzi-prava-dyskusiini-pytannia-teorii.pdf>
50. Буханевич О.М., Галус О. О., Рижук І. В. До питання про види судового контролю адміністративних судів в публічно-правових спорах з приводу прийняття на публічну службу, її проходження та звільнення з публічної служби. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 12. 2023. С. 240-242. URL: http://lsej.org.ua/12_2023/58.pdf
51. Буханевич О.М., Галус О. О., Рижук І. В. Теоретико-правові та прикладні питання оскарження звільнення з публічної служби в порядку адміністративного судочинства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 10. С. 93-97. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/1179>
52. Гаврік Р. О., Галус О. О. Правові засади здійснення контролю у сфері господарської діяльності місцевими органами публічної адміністрації. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 12. <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-12-01-17/2024-12-01-17>. URL: http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/07/APP_04_2024.pdf.
53. Галус О.О. Поняття та види муніципально-правових актів. *Конституційно-правові академічні студії*. 2017. №3. С.26-32. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30649/1/%d0%93%d0%b0%d0%bb%d1%83%d1%81%20%d0%9e.%20%d0%9e%2c.pdf>
54. Галус О.О. До питання про визначення меж муніципально-правового регулювання. *Університетські наукові записки*. 2019. № 69-70. С. 38-49. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/69-70_38-48/pdf
55. Галус О.О. Поняття та ознаки муніципально-правового договору. *Конституційно-правові академічні студії*. 2018. №2. С. 114-118. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30777/1/%d0%9f%d0%9e%d0%9d%d0%af%d0%a2%d0%a2%d0%af%20%d0%a2%d0%90%20%d0%9e%d0%97%d0%9d%d0%90%d0%9a%d0%98.pdf>
56. Галус О.О. Правове регулювання міжнародної співпраці територіальних громад в умовах євроінтеграції. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2019. Випуск 11. С. 63-67. URL: https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5069/mod_book/chapter/302/%D0%A7%D1%83%D0%B3%D0%B0%D1%94%D0%B2%20%D0%9E%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%85%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96%D1%

- 81%D1%82%D1%8C%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf
57. Галус О.О. Правове регулювання форм безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 64. С. 80–91. URL : http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2019/06/halus_64.pdf
 58. Галус О.О. *Форми безпосереднього народовладдя в Україні: монограф.* / О. О. Галус ; наук. ред. Г. О. Мурашин. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2013. 214 с.
 59. Галус О.О., Баймуратов М. М. До питання про поняття та класифікацію муніципально-правових актів безпосереднього народовладдя. *Соціальний калейдоскоп*. 2020. №1. URL: <https://socialcaleidoscope.org.ua/index.php/journal/issue/view/1>
 60. Галус О.О., Рижук І.В., Бригінець О.О. Впровадження принципу гендерної рівності в бюджетному процесі та при формуванні органів публічної влади в межах антикорупційної політики. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2021. № 3(95). С.141-153. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/issue/view/64/83>
 61. Навчально-методичний посібник «Нормопроектувальна та правореалізаційна діяльність в публічному управлінні» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» ОС «Магістр» та 081 «Право» ОС «Бакалавр» (усіх форм навчання)) / укл. А.О. Надежденко, Ю.В. Камардіна – Маріуполь: МДУ, 2021 129 с. URL:https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2944/1/NMP_normoproektivalna.pdf
 62. Джерела конституційного права України / [Шемшученко Ю. С., Пархоменко Н. М., Скрипник О. В. та ін.]. К. : Наукова думка, 2010. 711 с.
 63. Івановська А.М., Галус О.О., Рижук І.В. Організація надання адміністративних послуг соціального характеру в територіальній громаді в умовах децентралізації як гарантія конституційного права на соціальний захист. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 9. URL: <https://irlykhuml.univer.km.ua/server/api/core/bitstreams/7b7f74cb-8386-4af9-a108-da49221614da/content>
 64. Івановська А.М., Галус О.О., Рижук І.В. Право на інформацію про діяльність органів публічної влади: окремі теоретико-правові аспекти. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 8. С. 9-15. URL: https://www.researchgate.net/publication/354534213_The_right_to_information_about_the_activities_of_public_authorities_certain_theoretical_and_legal_aspe

- cts/fulltext/613e003211e9c168f2c73828/The-right-to-information-about-the-activities-of-public-authorities-certain-theoretical-and-legal-aspects.pdf
65. Колобиліна О.О. Теоретико-правова характеристика ключових інститутів муніципального права. Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUIA. 2023. № 3(102). С. 40-46. URL: <https://visnyk.univd.edu.ua/index.php/VNUAF/article/download/648/568/>
 66. Куйбіда В.С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії. Хмельницький: ХУУП, 2008. 467 с.
 67. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування. К.: МАУП, 2004. 432 с.
 68. Мішина Н. В. Конституційно-правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення: порівняльно-правове дослідження: монографія / Н. В. Мішина / Одеська національна юридична академія. О. : Друкарський дім, 2009. 298с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/6208edd6-a821-45d8-b5ff-f5d35fc35e43>
 69. Перепелюк В. Г. Конституційні процедури. Державно-процесуальне право : навч. посібник. Чернівці : Рута, 2004. 350 с.
 70. Проблеми сучасної муніципалістики : навч. посіб. / За заг. ред. О. В. Батанова. К. : Академія муніципального управління, 2012. 92 с.
 71. Рижук І.В., Галус О.О., Бригінець О.О. Місце органів місцевого самоврядування в системі публічного управління туристичною діяльністю в умовах фінансової децентралізації. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 7/1. С. 5-8. URL: <https://irlykhuml.univer.km.ua/server/api/core/bitstreams/5e46a21e-674b-4882-ba8b-b0bfff2ff4a/content>
 72. Статут Хмельницької міської територіальної громади, затверджений Рішенням Хмельницької міської ради рішення міської ради від 14.06.2024 року №3. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/statut-hmelnyskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady>

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://portal.rada.gov.ua/> - Верховна Рада України
<http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека імені В.І.Вернадського
<http://www.auc.org.ua/> – Асоціація міст України
<http://vassr.org/index.php/ua/> – Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад
<http://uaror.org.ua> – Українська асоціація районних та обласних рад
<http://www.adm.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
<http://km-oblrada.gov.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної ради
<http://www.khmelnysky.com/> - Веб-сайт Хмельницької міської ради
<http://univer.km.ua/> - Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Обліковий обсяг програми – 1 ум.др.арк.